

Kapitalizmin Krizinin Tartışıldığı Panelde Enerji Alanına Yönelik Küresel Düzeyde Sürdürülen ve Dayatılan Politikalar Değerlendirildi...

KRİZDEN ENERJİ EKONOMİSİNE

Sempozyumun ikinci gününde kapitalizmin küresel düzeyde yükselen krizi, enerji alanına yansımaları ve sürdürülen enerji politikaları bağlamında masaya yatırıldı. Dr. Tuncay Babalı, krizin enerji yatırımlarına etkisini ve AB ilişkilerini ele alırken, Dr. Ferruh Demirmen özellikle Nabucco Projesi'nde yaşanan son gelişmeleri irdeledi. Dr. Gaye Yılmaz, enerji alanı özelinde kapitalizmin uygulamalarını sorgularken, Mustafa Sönmez ise küresel krizin dünya üzerindeki etkisini bölgeler bazında inceledi.

Metalurji Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı Cemalettin Küçük başkanlığında yapılan "Ekonomide Küresel ve Bölgesel Gelişmeler, Enerji Politikaları ve Stratejileri" paneline Diplomat Dr. Tuncay Babalı, Ekonomist-Yazar Mustafa Sönmez, Bağımsız Petrol Danışmanı Dr. Ferruh Demirmen ve Dr. Gaye Yılmaz katıldı.

Dr. Tuncay Babalı, ülkemizin yüzde 74 enerjide dışa bağımlılık oranıyla AB'den 2-3 kat daha fazla talep artışına sahip olduğuna dikkat çekti. "Yavaş yavaş Türkiye'yi de etkileme eğilimi gösteren AB'deki Euro krizi ve finansal

kriz elbette Türkiye'de de yatırım ortamını etkileyecek" diyen Babalı, önümüzdeki 15 yılda 100 milyar dolardan fazla yatırım ihtiyacı olduğunu söyledi. Bunun yıllık 6-8 milyar dolarlık yatırım anlamına geldiğini, bu rakamlara da ulaşamadığını, dolayısıyla enerji açığı konusunda

Dr. Tuncay Babalı

bir dar boğaza doğru gidildiğini savunan Dr. Tuncay Babalı, yenilenebilirde AB ile uyumlu bir noktaya varılacaksa ek olarak 100 milyara dolara yakın yatırım da yapılması gerektiğini söyledi. Babalı, "Eğer biz tünelin ucunu göremeyeceksek, bu ölçekte bir yatırım belki gerekli olmayacaktır. Kopenhag kriterlerinin Ankara kriterlerine dönüştürülmesi gibi yenilenebilirde de kendi kriterlerimiz gündeme gelecektir diye düşünüyorum" diye konuştu. İran'ın uzun yıllar dünya enerji denkleminden uzak tutulmasının sürdürülebilir bir politika olmadığını, İran'ın yeniden normal bir aktör olarak dönmesinin dünya enerji arz güvenliği ve fiyat bakımından önem arz ettiğini söyledi.

Dr. Demirmen: Trans Anadolu ile Nabucco Ölmüş Demektir

Dr. Ferruh Demirmen ise "Nabucco: Zorlanan Enerji Projesi ve Türkiye'ye Ne Vaat Ediyor" başlıklı sunumunda, Türkmenistan'ın eskiden beri AB'ye gaz satmak istediğini, Rusya'nın etkisinden kurtulup açılmak isteyen bir ülke olduğunu belirterek, şöyle konuştu:

"Türkiye Türkmenistan'a yaklaşmakta geri kalmıştır. Stratejik açıdan bu gazın Türkiye'ye gelmesi çok önemli bir konudur. TPAO'nun Türkmenistan topraklarında ve Hazar Denizi'nde araştırma, mümkünse geliştirme yapmasını beklerdim. TPAO Kolombiya ya da Venezuela'da petrol arıyor da burnumuzun dibinde niye aramıyor?"

Dr. Ferruh Demirmen

Türkiye'nin Azerbaycan'la Trans Anadolu denilen yeni bir hat üzerinde anlaşacağını belirten Demirmen, "Bu haber gerçek ise Nabucco ölmüş demektir" dedi. Yeni bir Petrol Yasası çıkarılması gerektiğini, bunun da "Kazan kazan yasası" olması gerektiğini savunan Demirmen, bu yasanın aramayı teşvik eden ve devlet ile kontratçı şirket arasında adil bir gelir paylaşımı öngörmesi gerektiğini söyledi.

Koruma'dan Kurtarma'ya Paradigma Değişikliği

Dr. Gaye Yılmaz ise ilk iki konuşmadaki kazan-kazan vurgusunu eleştirerek, "kazanamayanları anlatmak" üzere söz aldığını söyleyerek, konuşmasına başladı. Hava üzerinden ticaretle su üzerinden ticaretin aynı anda başladığını, bunların tesadüf mü yoksa yapısal bir ihtiyaç mı olduğunu soran Yılmaz, karbon ticareti ve su ticaretinin tarihsel gelişimini anlattı. Suyun ve temiz havanın metalaştırılma süreçlerini ortaya koyan Gaye Yılmaz, insanlar fark etmeden paradigma değişiklikleri yaşandığını dikkat çekerek, "koruma" ve "kurtarma" kavramları arasındaki farklılığı anlattı. Koruma ile bir varlığı olduğu yerde tutmanın ön planda olduğunu, ancak kurtarma ile bulunduğu yerden alınması ve metalaşma sürecinin işin içine sokulduğunu ortaya koyan Yılmaz, UNESCO'nun 1988 yılında ilk kez "Koruma" kavramını ana başlıkken alt başlık yaptığını ve Kurtarma kavramını ise ana başlık haline getirdiğini söyledi. Yılmaz; Allioni, Tahtalı ve Hasankeyf projelerini "kurtarma" paradigmasına örnek olarak sundu.

Kar Oranları Düşüş Eğilimi Yasası ve Enerji

Gaye Yılmaz, enerji sorunu ve kapitalizmin krizini anlatırken, kar oranları düşüş eğilimi yasasını anlattı. Kapitalizmin altın çağında emeğin üretkenliği arttıkça artı değer büyüdüğünü, artı değer büyüdükçe karların büyüdüğünü, kapitalistlerin de bu birikimi sermayeye dönüştürdüklerini, yani üretim araçlarının büyüdüğünü, üretim araçları teknolojinin geliştirildiğini kullandığını, üretim araçları geliştikçe emeğin süreçteki payının azaldığını ve emek verimliliğinin artmaya devam ettiğini formül üzerinden ve animasyonla anlattı. Yıl 1966'da üretim araçlarının büyüme hızının artı değer büyümeye hızını aştığını ve kar oranlarının tersine döndüğünü kaydeden Gaye Yılmaz, buna ilk çare olarak üretim araçları parkını olabildiğince küçültmek, bunun için taşeronlaştırma, üretken sermayenin parçalanması ve saçılması olgusunun devreye sokulduğunu anlattı. Ancak sermayenin organik bileşenini oluşturan üretim araçları ile emek arasındaki oranda yaşanan yükselmenin asıl sorunu oluşturduğunu, bu nedenle de

yeni sermayeye açılacak alanlara ihtiyaç duyulduğunu anlattı. Gaye Yılmaz, bu yeni alanlar arasında da sağlık, enerji, eğitim, temiz hava, suyun yer aldığına, çünkü bu alanlarda yeterince rekabetin gelişmemiş olduğuna ve bu nedenle üretim araçları bölümünün küçük kaldığına dikkat çekti.

Bu nokta kapitalizmin krizi ile enerji alanında uygulanan politikalar arasında bağlantıyı kuran Dr. Yılmaz, emisyon ölçümlerinin borçlu ve alacaklı ülkelere dağıtıldığını, 7500 dolarlık kirlenme hakkı belirlendiğini, kişi başına milli gelir bunun altındaysa bu ülkelerin alacaklı sayıldığını kaydetti. Yılmaz, borçlu ülkelerin kendi şirketlerine dönüp sermayeleri üzerinde bu borcu bölüştürdüklerini, çok yakın bir zamanda bu borcun hanehalklarına kadar indirgeneceğini, önce vergi olarak ardından satın aldıkları ve kullandıkları ürünler üzerinden bu borcun halka dağıtılacağını söyledi. Karbon kredilerinin kimlere ve hangi ölçütlere verildiğini anlatarak, uygulamayı eleştiren Yılmaz, yenilenebilir enerjinin piyasalaşmış biçimine de itiraz ederek, "Bu masum değil. Bu bizim öteden beri savunduğumuz yenilenebilir enerji değil" dedi.

Kullanım Değerinden Değişim Değerine Dönüşüm

Şirketlerin kasasındaki karbon kredilerinin değerlendirilmesinde, dereceler ve tarım alanları Türkiye'nin karbon kredisi danışmanlığı yapan firmalara bir de ÇED lisans danışmanlığı verildiğini, "kuzuların kurtlara teslim edildiğini" söyleyen Yılmaz, TSKB'nin 2009 yılında 80 karbon kredisinin 72'sini HES'lere verdiği bilgisini sundu. Türkiye'nin üstelik yalnızca gönüllü karbon piyasalarında işlem yapabildiğini anımsatan Gaye Yılmaz, TÜSİAD'ın ise "Biz bugüne kadar enerji üretmeyi bilmiyorduk. İhtiyacın çok üstünde enerji üretimi yapmak gerekir" dediğini aktararak, şöyle konuştu:

"Enerjinin piyasalaşması böyle bir şeydir. Enerjiyi artık kullanım değeri değil, değişim değeri olarak üretiliyor-sunuzdur. Yanlış olan yenilenebilir enerji değil. Hangi toplumsal koşullarda üretildiğine bakıyorum. Yanlış olan, yenilenebilir enerjinin bir değişim değeri olarak üretilmesi. Bu alanı piyasaya açtığınızda karlı olduğu görüldüğü anda binlerce onbinlerce şirketin yatırım yapmak için üşüşmesi sonucunda doğanın geri dönüşümüne yol açıyor yenilenebilir enerji eğer piyasa malı olursa."

Dr. Yılmaz, katılımcı demokrasi merdivenini kuram olarak anlatarak, 7 basamak sonunda istemeyen toplumun ikna edilmiş, son basamakta savunucu hale getirildiğini anlattı.

Sönmez: İkinci Bir Dibe Vuruş Geliyor

Ekonomist-Yazar Mustafa Sönmez ise 1. Dünya Savaşı ve 2. Dünya Savaşı ile sonuçlanan kapitalizmin krizlerini anlattığı konuşmasında, 1980'lere kadar kapitalizmin 2. Dünya Savaşı'ndan sonra krizsiz bir büyüme dönemi yaşadığını, ancak 1980 sonrası krizlerin sıklaşmaya başladığına dikkat çekti. 2008'de bizzat ABD'de kapitalizmin merkezinde krizin patladığını ve oradan tüm dünyaya yayıldığını anımsatan Sönmez, bu süreçte bütün piyasa edebiyatının yerle yeksan olduğunu, ABD Merkez Bankası'nın bütün musluklarını, bütçe kaynaklarını açtığını, aynı şeyin İngiltere, Fransa, Güney Avrupa ülkeleri ve Türkiye'de de yapıldığını ve ülke kaynaklarının krizin yatıştırılması için kullanıldığını söyledi. Ardından 2010 yılında yeniden toparlanma olduğunu, ancak 2011 başında ve ortasında yeniden bazı ülkelerde krizin başladığını, dünya ekonomisinin krizi aşmadığını, tersine ikinci bir dibe vuruşun muhtemel olduğunu kaydetti.

Finansallaşma Çılgınlığı, Yeni Güç Bloğu ve Silahlanma

Kağıt üzerinden finansallaşma çılgınlığı yaşandığına, 1990'da bile reel üretimin yüzde 262 üzerinde kağıda dönüştürülmüş bir stok olduğuna dikkat çeken Mustafa Sönmez, gelişmiş ülkelerin katma değeri yüksek, tasarımı önemli olan üretim kısımlarını, ağırlıklı finansal kısımları kendilerinde tutup, daha düşük kalan üretimleri Asya'ya

Dr. Gaye Yılmaz

Latin Amerika'ya yönlendirdiklerini anlattı. Hayatlarını sürdürmek için finansal spekülasyon ve balonlar yaratmanın onlar için vazgeçilmez olduğuna işaret ederek, "Hala bir takım başka yollar bularak, bu finansal balonlaşma devam ediyor" dedi. Dünya ekonomisinin yüzde 52'sini, nüfusun yüzde 15'ini oluşturan gelişmiş ülkeler üretirlerken, dünya tüketiminin de 3'te 2'sini kontrol ettiklerini kaydeden Sönmez, 2007 yılında yüzde 5.4 dünya ekonomisi büyürken, 2009'da dünya küçülme ile tanıştığını, bu yıl da büyüme hedeflerinin geriye çekilmekte olduğunu belirtti. Yükselen yeni güçlere dikkat çeken Sönmez, Çin, Hindistan, Rusya ve Brezilya'nın bir blok oluşturduklarını ve bu süreçte ufak tefek yaralar alsalar da dünya güç dengelerinde sözleri geçmeye başladığını anlattı. Bu ülkelerin de ABD gibi ciddi silah harcaması yapan ülkeler olduğuna dikkat çekerek, "En ciddi askeri harcamayı sistemin ağası sayılan ABD yaparken, bu BRIC ülkeleri de silahlanmada geri durmuyorlar. BRIC'in silahlanma harcamaları 81 trilyon dolardan 229 trilyon dolara kadar çıkmış. ABD'nin yüzde 22'si olan silah harcamaları yüzde 33'e çıkmış. Sahip oldukları gücü korumak için silahlanmalarıyla da karşı karşıyayız" diye konuştu.

Avro Bölgesi'nde Ayrışma

Çin, Almanya ve Japonya'nın en önemli cari fazlası olan ülkeler olarak, ABD en büyük cari açık veren ülke olarak bu 3 ülkeden açıklarını kapatırken, ikinci sırada ABD'nin hemen arkasında Türkiye'nin yıllık devasa cari açık veren ülke olduğu bilgisini verdi. Avro Bölgesi'nde yaşanan krizin sonunda Avrupa diye bir bölgenin kalıp

Mustafa Sönmez

kalmayacağını sorgulayan Mustafa Sönmez, dünyanın bu fay hattı üzerinde önemli bir zaman geçirdiğini, ona göre her enerji senaryosunda da değişiklik olabileceğini kaydetti. Sadece borçluların değil, alacaklıların da tehdit altında olduğuna işaret ederek, "Sadece borçlunun uykusu kaçmıyor. Alacaklıların da uykusu kaçıyor" diyen Sönmez, Avrupa'nın yaşanan yangının sonunda çok ciddi değişim, yeni dizaynlara gebe olduğunu söyledi. Mustafa Sönmez, Avrupa'yı; Avro alanı içinde olup Avro mağduru olan yeterince ihracat yapamayıp açık veren Güney Avrupa ülkeleri (Yunanistan, İspanya, Portekiz, İtalya vs.); Avro'nun mağrurları (Almanya, Fransa, Hollanda, Belçika, Avusturya, Lüksemburg); Avro dışında kalan Avrupa'nın arka bahçesindeki Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri; hiç Avro alanına girmeyen Danimarka, İsveç, İngiltere ile hiçbir şekilde AB'ye girmemiş Norveç ve İsviçre olmak üzere 4'lü yapı halinde ayırıştırdı.

Türkiye'nin Aşıl Topuğu: Bütçe

Mustafa Sönmez, Türkiye'deki büyümenin ithalata dayalı olduğuna da işaret ederken, ihracatın ithalatı karşılama oranının yüzde 51'e kadar düştüğünü, cari açığını finanse etmek için dış kaynak, özellikle sıcak para kullandığını anlatarak, bu durumun dış borçları da artırdığını, dış borçlanmada çok ciddi enerji firmalarının da yer aldığını söyledi. Enerjideki ithalat bağımlılığının da bu cari açığa önemli etken olduğunu, ancak hükümetin cari açığı dert etmediğini, sıkı bir kamu mali yapısı olduğuna güvendiğini anlatan Sönmez, "2001 krizi sonrası Kemal Derviş ve IMF ile çok acı reçeteler uygulanarak daraltılan bütçe açığı ve kamu borç yükünü, ki bunda özelleştirmeler çok önemli rol oynadı, 56 milyar dolarlık özelleştirmeler yapıldı, bunun sağladığı kamu maliyesini koruyarak dışarıya çok güçlü bir ülke izlenimi veriyor. Bundan da kaynaklanarak borçlanmaktan imtina etmiyor. Bunu bir model olarak belirlemiş durumda. Son günlerde cari açıktan rahatsız olunmuş gibi bakın yerli enerjiden söz etmeye başlandı. Ama bunun çok ciddi olduğunu söylememiz mümkün değil, çünkü enerji yatırımları çok düşük. Kamuya enerji üretiminin yasaklandığını biliyoruz. Özel sektör kalıyor geriye. Burada da dikkate değer bir yatırım başladığını söyleyemiyoruz. Fakat bu durum dayanıklı ve kendini yeniden üretebilir değildir. Bütçe aşıl topuğudur. Bu Aşıl topuğuna ok saplanabilir. Özellikle Avrupa'da olanlar ihracatını geriletiyor. Bununla birlikte ciddi bir daralma olabilir. Vergi geliri düşebilir. Umu lan özelleştirme gerçekleştirilmeyebilir. Bütçe açıkları ciddi büyüyebilir. Düşük yoğunluklu savaş ve Suriye ile savaşa girilirse umulmadık savaş harcamaları ile bütçe ciddi su alabilir. Cari açık bununla birlikte ciddi sıkıntılar Türkiye'nin başına sarabilir." ◀